

**Par Uzņēmumu reģistra tiesībām sastādīt dalībnieku reģistra nodalījumu
gadījumā, ja pamatkapitāla daļas domājamās daļās iegūst vairāki
līdzmantinieki, taču nav veikta pamatkapitāla daļu reālā sadale un nav iecelts
kopīgais pārstāvis**

2017.gada 13.jūlijā spēkā stājās likums “Grozījumi Komerclikumā”, papildinot Komerclikuma 187.¹pantu ar astoto un devīto daļu. Iepriekš minētajās normās noteikts, ja šā panta trešajā daļā minētajā gadījumā valde likumā noteiktajā termiņā un kārtībā neizdara ierakstu dalībnieku reģistrā vai neiesniedz Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistram (turpmāk – Reģistrs) jauno dalībnieku reģistra nodalījumu, daļas ieguvējs var iesniegt paziņojumu Reģistram. Paziņojumam pievieno dokumentu, uz kura pamata pamatkapitāla daļas iegūtas un paziņojumā apliecina, ka ir iesniegts paziņojums valdei par pamatkapitāla daļas atsavināšanu, norādot datumu, kurā paziņojums valdei iesniegts. Izdarot ierakstu dalībnieku reģistrā, Reģistrs sastāda jaunu dalībnieku reģistra nodalījumu divos eksemplāros. Nodalījumu paraksta tikai Reģistra amatpersona. Vienu nodalījuma eksemplāru pievieno sabiedrības reģistrācijas lietai, bet otru nosūta sabiedrībai ar ierobežotu atbildību (turpmāk – SIA). Iepriekš minētā regulējuma mērķis ir cīnīties pret SIA valdes locekļiem, kuri nepamatoti atsaka vai novilcina ieraksta izdarīšanu dalībnieku reģistra nodalījumā, tādējādi pārkāpjot gan pamatkapitāla daļu ieguvēju tiesības, gan publiskās varas pārstāvja izdotajā lēmumā noteikto¹. Atbilstoši Komerclikuma 187.¹panta trešās daļas 1.punktam un astotajai daļai viens no gadījumiem, kad Reģistrs ir tiesīgs SIA valdes vietā sastādīt dalībnieku reģistra nodalījumu ir situācija, kad pamatkapitāla daļas iegūtas mantojumā. Iepriekš minētajā gadījumā pamatkapitāla daļu atsavināšanas faktu cita starpā apliecina mantojuma apliecība.

Komerclikuma 186.panta otrajā daļā noteikts, ka pamatkapitāla daļas nav dalāmas. Savukārt Komerclikuma 157.panta pirmajā daļā noteikts, ka SIA viena daļa var piederēt vairākām personām kopīgi. Šīs personas no daļas izrietošās tiesības var izmantot, tikai ieceļot kopīgu pārstāvi. Reģistram ir izveidojusies prakse lietās par dalībnieku reģistra nodalījumu sastādīšanu gadījumos, kad vairāki līdzmantinieki domājamās daļās mantojuši SIA pamatkapitāla daļas². Proti, saskaņā ar Civillikuma 715. un 731.pantu, ja mantojums piekritis vairākām personām kopīgi, tad viņas var vai nu valdīt to nedalīti vai prasīt tā dalīšanu. Mantojumu dala labprātīgi (mājas kārtībā, pie notāra vai bāriņtiesā) vai tiesas ceļā, ja līdzmantinieki nevar vienoties. Ņemot vērā iepriekš minētās normas Reģistram nav pamata sastādīt un pievienot SIA reģistrācijas lietai dalībnieku reģistra nodalījumu, ja līdzmantinieki, kuri pamatkapitāla daļas mantojuši domājamās daļās, nav veikuši pamatkapitālu daļu reālo sadali vai arī iecēluši kopīgo pārstāvi.

2018.gada 11.aprīlī Reģistrā saņemts Tieslietu ministrijas 2018.gada 10.aprīļa skaidrojums Nr.1-14.9/985 (turpmāk – Skaidrojums), kurā Tieslietu ministrija sniedz viedokli par Reģistra tiesībām sagatavot SIA dalībnieku reģistra nodalījumu, ja nav norādīts dalībnieku kopīgais pārstāvis. Skaidrojumā norādīts, ka Komerclikumā nav

¹ Tieslietu ministrijas 2017.gada 16.marta vēstule Nr.1 -11/873 par priekšlikumiem likumprojektam “Grozījumi Komerclikumā” (Nr.749/Lp12) pirms otrā lasījuma. Pieejams: [http://titania.saeima.lv/LIVS12/saeimalivs12.nsf/0/63263d9db2f47133c22580e600413298/\\$FILE/2_694-12_17.pdf](http://titania.saeima.lv/LIVS12/saeimalivs12.nsf/0/63263d9db2f47133c22580e600413298/$FILE/2_694-12_17.pdf)

² Piemēram, Uzņēmumu reģistra galvenā valsts notāra 2018.gada 20.jūlija lēmums lietā Nr.1-5/143. Pieejams: <https://www.ur.gov.lv/lv/specializeta-informacija/galvena-valsts-notara-lemumi/2018-gada-galvena-valsts-notara-lemums-nr-1-5-143/>

ietverts regulējums, kas kategoriski liegtu izdarīt ierakstu SIA dalībnieku reģistrā tikai par pamatkapitāla daļu piederības faktu, neizdarot ierakstu par dalībnieku kopīgo pārstāvi. Komerclikuma 187.panta piektās daļas 9.punktā noteikts pienākums valdei dalībnieku reģistra nodalījumā reģistrēt ziņas arī par dalībnieku kopīgo pārstāvi, tomēr tāds pienākums valdei ir tikai gadījumā, ja šāds pārstāvis ir tiešām iecelts. Kopīga pārstāvja neiecelšana nevar tikt uzskatīts par šķērslī, kas liegtu veikt izmaiņas par pamatkapitāla daļu piederības faktu. Proti, no Komerclikuma viedokļa nav aizliegta situācija, ka dalībnieku reģistra nodalījumā tiek izdarīts ieraksts tikai par pamatkapitāla daļu kopīpašniekiem (dalībniekiem), bet iztrūkst informācija par kopīgo pārstāvi. Ņemot vērā iepriekš minēto līdzmantinieku kopīgā pārstāvja neesamības fakts nav uzskatāms par šķērslī, lai Reģistrs atliktu dalībnieku reģistra nodalījuma sastādīšanu. Proti, Reģistrs dalībnieku reģistra nodalījumā ieraksta ziņas par visiem līdzmantiniekiem, taču neierakstot ziņas par līdzmantinieku (dalībnieku) kopīgo pārstāvi. Uzsverams, ka līdz kopīgā pārstāvja iecelšanas brīdim līdzmantinieki (dalībnieki) nevar izmantot savas dalībnieku tiesības SIA, piemēram, balsot dalībnieku sapulcē.

Saskaņā ar Civillikuma 844.panta pirmo daļu ķermeniskas lietas ir vai nu atvietojamas, vai neatvietojamas. Atvietojamās ir tās, kurām parasti ievēro vienīgi šķiru, bet ne veidu, ne arī atsevišķu lietu par sevi, tā ka tās piegādājot vai dodot atpakaļ jāraugās tikai, lai tās būtu noteiktas šķiras un labuma un tajā pašā daudzumā. Še pieder visas tās lietas, ko noteic ar skaitu, mēru un svaru. Reģistrs vairākkārtīgi ir saņēmis viedokli, kas arī ir izskanējis publiskajā telpā³, ka kopīpašums nav nodibināms uz mantojuma masā esošām lietām, kas ir reāli dalāmas, tādas kā nauda, vērtspapīri, akcijas un kapitāldaļas, no kurām izrietošo tiesību saturs ir nemainīgi vienāds. Tāpēc pamatkapitāla daļas ir nododamas mantinieku atsevišķā īpašumā bez nepieciešamības to dalīt ar papildu mantinieku vienošanos par mantojuma reālu sadali vai tiesas spriedumu, nododot katra mantinieka īpašumā viņa (t.i. mantinieka) mantojuma daļai atbilstošu pamatkapitāla daļu daudzumu. Kopīpašums uz pamatkapitāla daļām tiek nodibināts tikai atsevišķos izņēmuma gadījumos, kad:

- 1) reālu lietu sadali aizliedzis pats mantojuma atstājējs, paredzot to nedalītu;
- 2) kad pamatkapitāla daļas starp mantiniekiem aritmētiski nedalās bez atlikuma, un šādā gadījumā atbilstoši Komerclikuma 186.panta otrajā daļā paredzētajam vienas daļas nedalāmības principam līdzmantinieku kopīpašumā paliek tikai tā daļa, kas pēc aritmētiskās dalīšanas paliek atlikumā, un attiecībā tikai uz šo daļu ir piemērojami Civillikuma normas par kopīpašumu un tā izbeigšanu atbilstoši Civillikuma 715. un turpmākajiem pantiem. Piemēram, ja trīs līdzmantinieki katrs manto 1/3 domājamo daļu no 40 pamatkapitāla daļām SIA, tad Reģistrs ir tiesīgs sastādīt dalībnieku reģistra nodalījumu, ierakstot tajā, ka katram no līdzmantiniekiem reāli pieder 13 pamatkapitāla daļas SIA, taču vienu atlikušo pamatkapitāla daļu, ko nav iespējams sadalīt, līdzmantinieki (dalībnieki) pārvalda kopīgi.

Ņemot vērā iepriekš minēto Reģistra Konsultatīvās padomes nozaru sēdē būtu nepieciešams izskatīt jautājumu par Reģistra un SIA valdes tiesībām sastādīt dalībnieku reģistra nodalījumu gadījumā, ja pamatkapitāla daļas domājamās daļās iegūst vairāki līdzmantinieki, taču nav veikta pamatkapitāla daļu reālā sadale un nav iecelts kopīgais pārstāvis, proti:

³ Piemēram, Pauls Bulavs: 'Olainfarm' un mantojuma tiesības. Pieejams:

<https://www.delfi.lv/news/versijas/pauls-bulavs-olainfarm-un-mantojuma-tiesibas.d?id=50442085>

- 1) nemainīt Reģistra pašreizējo praksi un atlikt dalībnieku reģistra nodalījuma sastādīšanu līdz brīdim, kamēr līdzmantinieki nav labprātīgi vai tiesas ceļā reāli sadalījuši SIA pamatkapitāla daļas, vai arī iecēluši līdzmantinieku (dalībnieku) kopīgo pārstāvi;
- 2) sastādīt dalībnieku reģistra nodalījumu, ierakstot tajā ziņas par visiem līdzmantiniekiem (dalībniekiem), kuri pamatkapitāla daļas pārvalda kopīgi, taču nenorādot ziņas par kopīgo pārstāvi;
- 3) sastādīt dalībnieku reģistra nodalījumu, cik vien iespējams reāli sadalot pamatkapitāla daļas starp līdzmantiniekiem un attiecībā uz aritmētiski nedalāmām pamatkapitāla daļām dalībnieku reģistra nodalījumā ierakstīt ziņas, ka līdzmantinieki tās pārvalda kopīgi.

Par līdzmantinieku vairākuma tiesībām lemt par izmaiņām SIA, ja SIA pamatkapitāla daļas ietilpst mantojuma masā un līdzmantinieki mantojumu valda nedalīti

Atbilstoši Komerclikuma 3.panta pirmajai un otrajai daļai komercdarbību cita starpā regulē Civillikums. Komercedarbībai Civillikuma noteikumi piemērojami tiktāl, ciktāl Komerclikumā vai citos komercdarbību regulējošos likumos nav noteikts citādi. Komerclikums neregulē jautājumu par līdzmantinieku savstarpējam attiecībām, ja līdzmantinieki mantojuma masā ietilpstošās pamatkapitāla daļas pārvalda nedalīti un līdz ar to, iespējams, iepriekš minēto jautājumu regulē Civillikuma 715. līdz 723.pants.

Civillikuma 716.panta otrajā daļā noteikts, ja mantojuma atstājējs nav noteicis nedalītā mantojuma pārvaldīšanas un lietošanas kārtību, tad to nosaka līdzmantinieku vairākums pēc mantojuma daļu lieluma. Ņemot vērā iepriekš minēto normu norādāms, ka nedalīta mantojuma pārvaldīšanas un lietošanas kārtību var būt noteicis mantojuma atstājējs, piemēram, testamentā. Šādā gadījumā testatora noteiktā kārtība ir saistoša mantiniekiem. Taču, ja šāda kārtību testators nav noteicis, tad nedalītā mantojuma pārvaldīšanas un lietošanas kārtību nosaka līdzmantinieku vairākums pēc mantojuma daļu lieluma. Reģistrs ir konstatējis, ka praksē pastāv gadījumi, kad līdzmantinieki pēc mantojuma apliecību saņemšanas ilgstoši netiek ierakstīti dalībnieku reģistra nodalījumā. SIA pārvaldi saskaņā ar Komerclikuma 209.pantu nodrošina dalībnieku sapulce, valde un padome (ja tāda ir izveidota). Līdz līdzmantinieku (dalībnieku) reģistrēšanai dalībnieku reģistra nodalījumā, gadījumā, ja iepriekšējais dalībnieks ir miris, dalībnieku sapulces funkcijas cita starpā var nodrošināt mantojuma aizgādnieks (ja tāds iecelts), bet atbilstoši Civillikuma 666.pantam pēc mantojuma apliecību izsniegšanas beidzas mantojuma aizgādņa tiesības un, iespējams, dalībnieku sapulces funkcijas atbilstoši Civillikuma 716.panta otrajai daļai nodrošina līdzmantinieku vairākums, kurš ir tiesīgs lemt par izmaiņām SIA, kuras pamatkapitāla daļas ietilpst nedalītajā mantojuma masā. Līdz ar to Reģistra Konsultatīvās padomes nozaru sēdē būtu nepieciešams izlemt jautājumu par līdzmantinieku vairākuma tiesībām pēc mantojumu apliecību izsniegšanas lemt par izmaiņām SIA, ja SIA pamatkapitāla daļas ietilpst nedalītajā mantojuma masā. Tāpat izvērtējams vai iepriekš minētā Civillikuma 716.panta otrā daļa ir piemērojama arī gadījumā, ja mantojuma atstājējs savu mantojumu vienādās daļās ir sadalījis starp mantiniekiem, taču nav noteicis mantojuma pārvaldīšanas un lietošanas kārtību.

Pielikumā:

- 1) Tieslietu ministrijas 2018.gada 10.aprīļa skaidrojuma Nr.1-14.9/985 “Par dalībnieku reģistra nodalījuma sastādīšanu” kopija uz 2 (divām) lapām;
- 2) Zvērināta advokāta Haralda Velmera 2018.gada 8.novembra viedokļa par Civillikuma 716.panta piemērošanu līdz mantinieku reģistrācijai dalībnieku reģistrā kopija uz 2 (divām) lapām;
- 3) Zvērināta advokāta Haralda Velmera 2018.gada 13.novembra viedokļa par tiesību normu piemērošanu mantojuma lietās un komerciesībās kopija uz 3 (trim) lapām.